

A Bódva mente évfordulónaptára

1997. január 1. — június 30.

Összeállította:

Hadobás Pál és Laki Lukács László

60 éve hunyt el

KOMJÁT ALADÁR

Kassa, 1891 — Párizs, 1937

költő, kritikus és publicista

Apja Korach Fülöp adóhivatali tisztviselő volt. Édesanyja, Singer Berta Miskolcra származott. A család igen szegényesen élt. Az adóhivatalnok apát gyakran helyezték át egyik városból a másikba. Kassáról Edelénybe, innen Gölnicbányára, majd Letenyére. 1899-ben Fiuméba helyezik az édesapját.

Első verse 1910-ben jelent meg a Renaissance-ben. Jogász volt. Budapesten bekapcsolódott a munkásmozgalomba és a háborúellenes mozgalomba. Először a Tett és a Ma adott helyet verseinek.

Kiadja György Mátyás, Lengyel József és Révai József társaságában az 1918. Szabadulás c. antológiát. 1919-ben kiadta Hevesi Gyulával az Internacionálé című folyóiratot. Tagja volt a kommün írói direktóriumának. 1920-tól illegalitás, majd emigráció következett Olaszországban, Bécsben, Berlinben, Svájcban és Franciaországban. 1921-ben Uitz Bélával Bécsben szerkesztette az Egység című irodalmi és művészeti lapot, 1925-től az Inprekorr egyik szerkesztője volt..

Költészetét gyakran állította a közérthető agitáció szolgálatába, szavalókórusok és énekkarok számára is írt, a 30-as években viszont már letisztulás, bensőségessé válás jellemzi számos versét.

1937. január 3-án váratlanul hunyt el Párizsban. Hamvait 1966-ban hazahozták.

Művei

- Kiáltás. Bp., 1917.
- Új Internacionálé. Bp., 1919.
- Mindent akarunk! Moszkva, 1931.
- Megindul a föld. Párizs, 1937.
- Válogatott versek. Bp., 1949.
- Összegyűjtött művei. Bp., 1957.
- Válogatott művei. Bp., 1962.
- Versek. Bukarest, 1962.
- Két világ mezsgyéjén. Bp., 1962.

Irodalom

- Magyar életrajzi lexikon. Akadémiai Kiadó, Bp., 1967. 1. kötet 958-959. p.
- Magyar irodalmi lexikon. Akadémiai Kiadó, Bp., 1963. 1. kötet, 663-664. p.
- Új magyar irodalmi lexikon. Akadémiai Kiadó, Bp., 1994. 2. kötet, 1082-1083. p.

130 éve hunyt el

SZEREMLEI GÁBOR

Disznóshorvát, 1807 — Sárospatak, 1867

Református teológiai tanár, szakíró

Édesapja Szeremlei Császár Sámuel 1807. január 1-től 1813-ig volt Disznóshorvát (ma Izsófalva) református lelkésze. Iskolai tanulmányait szülőfalujában, majd apja új szolgálati helyén, Lakon, később a sárospataki kollégiumban végezte. Ezután köztanító és segédtanár volt a „*Bodrog-parti Athén*”-ban. 1835-től külföldön (Bécsben és Berlinben) képezte tovább magát. Hazatérve 1838 elején felsőnyárádi lelkész, 1839 őszén pedig máramarosszigeti teológiai tanár lett. Innen 1841-ben a sárospataki jogakadémiára hívták meg, ahol hat évig politikát, négy évig bölcsészeti tárgyakat adott elő. 1851-ben a bécsi protestáns teológiai fakultás tanárává nevezték ki. 1855-ben

visszatért Sárospatakra, a dogmatika tanszékre, melyen haláláig működött. 1862-ben Bécsben teológiai doktori címmel tüntették ki a teológiai irodalom terén kifejtett munkássága elismeréséül. Politikai, neveléstani, jogbölcseleti munkákat is írt. Mint filozófus, Hegel egyik első hazai követője volt. Hegelnek nem dialektikus módszerét, hanem idealista rendszerét vette át: műveiben a keresztyén hit igazolását látta. 1867. január 26-án hunyt el Sárospatakon.

Művei

- Az új philosophia szellemvilági fejletében. Pest, 1841.
- Neveléstan. Sárospatak, 1843.
- Politika. Tanításinak rövid vázlatául. Sárospatak, 1844.
- Geographiai Kézikönyv VI. folyamban, Gymnasialis iskolák számára. Sárospatak, 1845.
- Jogbölcselet. Sárospatak, 1849.
- Keresztyén vallástudomány. Sárospatak, 1859-1862. Három kötet.
- Válasz Ballagi Mór úrnak „Keresztyén vallástudomány” cz. munkám bírálata. Sárospatak, 1863.

Irodalom

- Szinyei József: Magyar írók élete és munkái. Bp., 1909. XIII. kötet, 823. p.
- Magyar életrajzi lexikon. Akadémiai Kiadó. Bp., 1967. II. kötet, 765. p.

100 éve született, 10 éve hunyt el

BALÁZS FERENC

Dabolc, 1897 — Edelény, 1987

Református kántortanító, költő

A történelmi Magyarország Ugocsa megyei Dabolc községében született 1897. február 20-án, földműves család gyermekeként.

Alsóbb Iskoláit Halmiban és Nagyszőlősen, a tanítóképzőt Zilahon és Debrecenben végezte. Részt vett az első világháborúban, harcolt Galíciában és az olasz fronton.

A trianoni békeszerződés után Csehszlovákiának ítélt szülőföldjére nem tért vissza.

1920-ban kántortanítóként került Lakra, a fogságban lévő tanító helyett. Amikor tanítótársa 1923-ban Oroszországból hazakerült, Lakról a közeli Damakra, majd Tornaszentjakabra ment tanítani. 1926-ban végleg megüresedett a laki tanítói állás, és az ő pályázatát fogadták el. Itt élt családjával 1962-es nyugdíjazásáig.

Nyugdíjazása után Edelénybe költözött, s itt töltötte életének utolsó tizenhét évét. 1987. június 5-én hunyt el.

Első verse 1920-ban jelent meg nyomtatásban Meddig dalolsz velem címmel. (Örökség) A 20-as, 30-as években rendszeresen jelentek meg versei a Magyar Család, a Tanítók Lapja, a Keresztény Család, a Téli Újság, a Magyar Jövő, a Reggeli Hírlap, a Friss Újság és még sok más lapban. 1927-ben önálló verseskötete jelenik meg.

1928-ban a Gárdonyi Géza és a Gyóni Géza Irodalmi Társaság tagja lesz. 1929-ben az Országos Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság évkönyvében megjelenik életrajza. Az 1926-ban Miskolcon megjelent Csokor című antológiában és az 1938-ban megjelent Magyar Művészeti Lexikonban fényképe, életrajza és verse szerepel. Az 1939-ben kiadott Csíkvári-féle Borsod megyei monográfiában életrajza és laki munkássága szerepel. Az ötvenes évektől nem publikált, de verseket továbbra is írt.

Műve

— Örökség. Versek. Edelény, 1927.

Irodalom

- Szegőfi Péter: „Fáradt fa fonnyadó gyümölcse: zajtalanul hullok a földre” (Balázs Ferenc) Borsod, 2. évf. I. sz. 1988 szeptember, 5. p.
- Slezsák Imre: Balázs Ferenc (1897-1987) a néptanító s költő. Szülőföldünk 18. Miskolc, 1992 augusztus, 118-121. p.

125 éve született, 35 éve hunyt el

MESTER KÁROLY

Jászó, 1872 — Székesfehérvár, 1962

esperes plébános

A középiskolát és a teológiát Rozsnyón végezte. Több helyen volt káplán (1896, Kozár). 1905-ben lett Hídvégardó plébános, 1923-ban kormánytanácsos, 1932-ben esperes.

1961-ig plébános Hídvégardón, majd a székesfehérvári papi otthon lakója. Ott hal meg, ott alussza örök álmát. Kívánsága ellenére nem hozták „haza”, Hídvégardóra eltemetni.

Elbeszélései, apró novellái a századvégen több lapban megjelentek, de főként a Katolikus Egyházi Közlönyben (vegyes tartalmú s irodalmi hetilap).

Munkái

- Gyorsfényképek: elbeszélések és rajzok. - Bp., 1898.- 160 p.
- Tarka világ: apró novellák.- Bp.,- 171 p.

Irodalom

- Abaúj-Torna vármegye. / Szerk.: Molnár Endre. - Bp., 1935. 309. p.
- Római katolikus egyházközség levéltára, Hídvégardó.

190 éve halt meg

SZATHMÁRY KIRÁLY PÁL

Boldva, 1726 — Hangács, 1807

Hangácsi földbirtokos, testőrkapitány, festő, mérnök

Édesapja Szathmáry Király Ádám (1692-1752) II. Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelem nemes apródja, bujdosó társa, naplóírója. Édesanyja Máriássy Krisztina.

Gimnáziumi tanulmányait Miskolcon, Losoncon majd Sárospatakon végezte. Jogi tanulmányokat Eperjesen és Lőcsén végez. Előbb gróf Forgács Ferenc, az erdélyi részek „pestises” királyi biztosa (1757) titkára, majd Borsod vármegye táblabírája lesz. 1760-ban Borsod vármegye részéről a Nemes Magyar Királyi Testőrség tagjai sorába lép. Bécsben a földmérő mesterséget is megtanulva, a már diákkorában felfedezett ritka talentumát, a jó rajzkészségét is fejleszti, és „*képművész*” lesz.

A testőrségtől 1767-ben, egy baleset miatt megválnak és hazatér boldvai birtokára, a borsodi földmérő bizottság elnöke lesz. Mária Terézia császárnő szolgálatát és tehetsége elismeréseként kapitányi rangra emeli. 1776-ban nagybátyja, Szathmáry Király György (1702-1775) országgyűlési képviselő, mérnök szakíró hangácsi birtokait örökli és azontúl haláláig ott él.

Magának családja nem volt, de öt testvérét és azok gyermekeit rajongásig szerette, segítette tanulmányaik végzésében. Különösen kedvelte legifjabb öccsét, Józsefet (1750 - ?), aki Szabolcs vármegye alispánja, Kazinczy Ferenc ismerőse volt.

Pál úr a szegények gyámoltója, hithű református ember. Tudós papja és barátja, Csesznok István (1761-1828) hangácsi prédikátor, egyházi író. Levelez Kármán Józseffel, hangácsi birtokán 1801-ben meglátogatja Csokonai Vitéz Mihály is. 1794-96-ban nála tanul rajzolni Szentpétery József (1781-1862), a XIX. század legnagyobb magyar ötvösművésze.

Hazatérte után is festeget, szegény sorsú diákokat tanít — főként nyaranta a pataki kollégiumból — a rajzolás, festés, a földmérés tudományára. Így Hangácson volt Borsod vármegye

első festőiskolája. Művei sajnos nagyobb részben elkallódtak. Egyedül a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteménye őriz négy képet.

A boldvai családi sírboltban alussza örök álmát.

Róla szóló írások

- A bölcs keresztyén vagy olyan elmélkedés, amely által... Szathmáry Király Pál úr halhatatlaníttatik... / Vásárhelyi József... - Debrecen, 1807. - 34 p.
- Szathmári Király Pál festőről / P. I. = Művészet. - 10. évf. (1911), 93. p.
- Szathmáry Király Pál ösmeretlen képei / Vadnay Béla = A hét. - 29. évf. (1918), 654-655. p.
- Sárospatak ismeretlen kincsei / Petrőczy Éva = Új Tükör.- 24. évf. 3. sz. (1987. jan. 18.) 10-11. p. ill.
- A Hangács patak mente múltjából / Lukács László = Szülőföldünk. - 20. sz. Miskolc, (1993 június), 90-93. p.

135 éve született

DR. CSILLAG KÁROLY

Kiskunhegyes, 1862. — Budapest, 194?

ügyvéd, újságíró, költő és műfordító

Gimnáziumi tanulmányait Zomborban, Szabadkán és Szegeden végezte, majd a fővárosba kerül, ahol jogot hallgat. A Bácska több városában joggyakornok, 1890-ben lett jogi doktor. Ekkor Szabadkára hívják, a Szabadkai Hírlap szerkesztője volt 1890. nov. 30-tól 1891. május 31-ig a tehetséges zsidó származású férfi. Majd a Bácskai Naplót szerkeszti 1896-ig, 1902-ig a Bácskai Hírlap, 1904-ig a Bács megyei Napló szerkesztője.

1906-ig Szabadkán, 1914-ig Zsablyán, majd Újvidéken folytat ügyvédi gyakorlatot. A délvidék 1918. évi megszállása után Borsod megyébe költözik. Először Miskolcon ügyvéd, majd Edelényben (1925-1929), rövid ideig ismét Miskolcon dolgozik,

majd 1929-30-ban Bódvaszilason és 1930-33-ban újra Edelényben ügyvédeskedik. Ekkor Budapestre költözik, az Országos Ügyvéd Egyesület otthonának lakója, 1942-ben még élt. Családjá nem volt, halálának pontos idejét eddig még nem sikerült kiderítenünk.

Humoros és satírikus írásai 1878 óta a Bácska című lapban, a Zombor és Vidékében, a szabadkai Szabadságban, a Szabadkai Hírlapban, a Bácskai Naplóban, a Bácskai Hírlapban, a Bácsmegyei Naplóban jelentek meg. 1890 tavaszán megteremtette a Bolond Istók című lapban Verbőczy Aladár alakját, és újabb verseit és tárcáit ezután ezen álnéven publikálja az Egyenlőség című lapban, a Győri Hírlapban, a Szegedi Híradóban, a Budapesti Naplóban, az Arad és Vidéke című lapban.

Színműveit a Szabadkai Színházban, a budapesti Park-Színházban mutatták be. Tehetségesen fordítja Morris Rosenfeld verseit. Alkalmi verseit az edelényi Blaszy nyomdában is kiadják, az 1920-as, 1930-as években. Főként a Reggeli Hírlapban publikál.

Munkái

- Költemények / írta Csillag Károly. - Bp., 1886. - 147 p.
- Verbőczy Aladár ügyvédjelölt különös jogesetei: 1 / írta dr. Csillag Károly. - Szabadka, 1891. - 94 p.
- Sátán útja: Drámai Költemény / írta dr. Csillag Károly. - Szabadka, 1898.
- A vörös május: Szociális színmű / dr. Csillag Károly. - Szeged, 1906.
- Lillafüredi Werbőczy-Barlang / dr. Csillag Károly, Edelény-Miskolc, 1931. 20 p.
- Öröktüzek: Revíziós és irredenta költemények / írta dr. Csillag Károly. - Edelény-Miskolc, 1933. - 47 p.
- Werbőczy Aladár a pécsi ügyvédkongresszuson / dr. Csillag Károly. - Bp., 1938.
- Humoros tárcák / dr. Csillag Károly. - Szabadka, é. n.

Önálló kötetben megjelent fordításai

- Költemények / Morris Rosenfeld; ford. dr. Csillag Károly.
- Miskolc
 - 1. köt. - 1925.- 61 p.
 - 2. köt. - 1929.- 61 p.

Róla szóló írások

- Magyar írók élete és munkái / Szinyei József. - Bp., 2. köt. - (1893) 373-374. hasáb.
- Magyar írók élete és munkái / Gulyás Pál.- Bp., 4. köt. - 992-993. hasáb.

30 éve hunyt el

LAKATOS GÉZA

Budapest, 1890 — Ausztrália, 1967

vezérezredes, miniszterelnök

Budapesten született 1890. április 30-án. Édesapja korai halála minden bizonnyal hozzájárult ahhoz, hogy a piarista gimnáziumban megkezdett tanulmányait a soproni magyar királyi honvéd főreáliskolában folytatta, majd a Ludovika Akadémiára került, ahol három évi tanulás után 1910. augusztus 18-án hadnaggyá avatták.

Az első világháború alatt megjárja az orosz, a szerb és az olasz harctereket. Az összeomlás után jelentkezett a Szegeden megalakult nemzeti hadseregbe. A szerveződő hadseregben különböző vezérkari beosztásokat töltött be, majd tanult egy évet a Ludovika Akadémián, melynek tanára lett. Volt Prágában katonai attasé, onnan hazatérve a miskolci „Görgei Artúr” 13. honvéd gyalogezred parancsnoka lett. Katonai pályájának további állomásai: a miskolci 7. vegyes dandár vezérkari főnöke, 1. vegyes dandár 3. gyalogsági parancsnoka, a 2. hadsereg vezérkari főnöke, a kassai 8. hádtest parancsnoka, a magyar királyi Honvéd Megszálló Erők parancsnoka 1943 májusától.

1944. augusztus 29-től október 16-ig miniszterelnök volt. A nyilas hatalomátvétel után úgyszólván törvényszerűen alakult Lakatos Géza sorsa: nyilas őrizet, kihallgatások, majd szovjet internálás, tanúkihallgatás a háborús bűnösséggel vádoltak perjeiben, nyugdíjmegvonás, kitelepítés, alkalmi munkák, majd szerény — nyugdíjnak alig nevezhető — havi járandóság a megélhetés legszűkösebb biztosítására.

A felesége révén hangácsi birtokos Lakatos Géza gyermekei látogatására Ausztráliába ment, és ott is halt meg 1967. május 21-én.

Munkái

- Ahogyan én láttam: visszaemlékezések / Lakatos Géza. - München: Auróra, 1981. - 214 p. ill.
- Ahogyan én láttam / Lakatos Géza; a jegyzeteket és az utószót Szakály Sándor írta. - Bp., Európa Helikon, 1992. - 499 p. ill.

Róla szóló írások

- Adalékok Horthy és a Lakatos kormány katonapolitikájához: 1944. aug. 29.-szept. 8. / Ölvedi Ignác = Századok. - 103. évf. 1-6. sz. (1969), 30-64. p.
- Lakatos Géza próbatétele / Szakály Sándor = Ahogyan én láttam/ Lakatos Géza. - Bp. Európa, 1992. - 319-334. p.

65 éve hunyt el

PAPP JÓZSEF

Onga, 1860 — Tomor, 1932

Tomori református lelkész 41 éven át, több egyházi tisztséget viselő egyházi író, az Üstökös című lap munkatársa, költő, néprajzi gyűjtő.

Az elemi iskola elvégzése után Sárospatakra kerül diáknak, ahol a gimnáziumot 1880-ban végezte jeles eredménnyel, majd a teológiát 1888-ban fejezte be.

Három évig „rektor” volt Hernádnémetiben. Ott ismerkedett meg az akkor már özvegy, sárospataki tanárctaládból származó, nagy műveltségű Finkey Rózával, aki később élete hű társa lett. Rövid ideig segédlelkész Hernádnémetiben, Kassán, Ongán, majd másfél évig Kupán helyettes lelkész, 1891-től rendes lelkész Tomoron. Élete végéig ott élt és szolgált.

Melegszívű, krisztusi lelkületű lelkipásztor volt. Egyházmegyei tanácsbíró, az Abaúji Lelkészegyesület elnöke. Igehirdetéseinek nyomtatásban is megjelentek (Debreceni Lelkészi Tár, Sárospataki Református Lapok stb.), Munkáiból még ma is jelennek meg idézetek. Néprajzi gyűjtéseit a Néprajzi Múzeum őrzi. Nagyszerű író volt, jó humorú, bő természetű publicisztikai munkássága külön említésre méltó. Pap-Rika álnéven hosszú időn keresztül az Üstökös című élclap vidéki levelező munkatársa.

Munkái

- Alkalmi versek és apróságok: Szálló igék / Papp József. - Szikszó, magánk., 1900. - 153 p.
- Száz mese: verses mesék/ írta Papp József ref lelkész., Debrecen, Hegedűs és Sándor , 1912.
 - 1. köt. - 80 p. ill. (6 kép)
 - 2. köt. - 90 p. ill (11 kép)

Róla szóló írások

- Pap-rika alias Papp József / Lukács László = Borsod: az Edelenyi Városi Művelődési Központ és Ifjúsági Ház kiadványa. - 2. évf. I. sz. (1988. szept.), 3. p.
- Egy lelkész a Csereháton: Papp József / Baksy Rezső, Lukács László = Szülőföldünk: A megyei honismereti mozgalom közleményei. - 16-17. sz. (1991. okt.) 122. p.